

žena ta lestvica! Na Kranjskem šolske postave še niso izpeljane, upamo, da bodo poterjene. Bomo videli kaj še vse doživimo in kako bomo potem napredovali. Rad priznavam, da naše šole niso brezverske šole, ker se v njih verozakon podučuje; tudi je mogoče, da so zgoraj navedeni prikazki namreč pomanjkanje učiteljev in slabi napredek po nekaterih šolah le začasni in v prehodni dobi, ako nekteri objektivno misleči terdè, da bo treba tù in tam pri šolski postavi kakih prenaredeb; ako je pa to tako, potem pa ne stori poglavitni greh tisti, kdor zagovarja pametno in previdno ravnanje.

(Konec prih.)

Družina podlaga nrvnosti.

(Konec.)

Ozrimo se na omikana ljudstva starega veka, na Greke in Rimljane. V prvih časih njih začetka in rasti, se je kaj lepo razcvitalo nrvno življenje v družinah, in pripeljalo je ljudstvo do tistih naravnih kreposti, ktere občudujemo v njihovi zgodovini; a načelo „država je naj bolj vzvišena, ona je vse, družina se zgubi v državi, je pogubilo družino, imelo je pa v sebi tudi kal smerti za državo. Ta naj višji državni absolutizem je dovedil tudi k brezobzirni slavohlepnosti, ktera prestopi vse nrvne meje, in namesto pozabiti v državi samega sebe, kakor je bila prvotna misel, povzdigovali so se posamesni v državinem imenu nad svoje soderžavljane, delali so vzlasti za se in za svojo stranko, „država to smo mi“ je bilo njihovo glasilo, in posledica tega so bile domače vojske, v katerih so se Rimljani sami sebe ugonobili, tako, da je nastopilo drugo ljudstvo, katero je pokopalo mertve države. Razvaline v družinah so pripeljale vselej do razvalin v državi.

Ko je kerščanstvo stopilo s svojo oživljajočo krepostjo in močjo na svet, razvijati se je moral kal nrvnosti naj popred v družini. Kakor je bil posamesni človek po podobi prvega človeka, ko je prišel iz božje roke, po Kristusu prenovljen, tako je bila tudi zakonska zaveza, izvor, začetek in korenina družinskega življenja, po podobi zaveze, katero je Bog v raji sklenil, prenovljena, in zaveza je postala nerazderljiva, kakor v prvotnem stanu. Mnogoženstvo, skoraj že splošno, je bilo prepovedano, ker je nasprotno prvotni enoti, uzoru in bistvu zakona, in je bilo spoznano, kakor zloraba iz časov razpada in samopridnosti. Možu je bilo zapovedano ohraniti nrvni značaj, da se ne pogrezne v prepad pohotnosti, ženi je bila zopet poverjena čast, katero je izgubila po mnogoženstvu. Tesno združevanje zakonskih družetov je pogoj zakonske nerazvezljivosti, in ta postane tudi v kerščanstvu božja zapoved: kar je Bog združil, naj človek nikar ne loči; zakonska zaveza ostane namreč toliko časa, dokler Bog ne ukaže smertnemu angelu, da jo loči. Zgodovina uči, da rušenje zakonske vezi ne zaderžuje nrvskega spridenja, marveč mu roko podaja.

Zakon je v kerščanstvu tudi zakrament in pomeni zvezo Kristusa s svojo cerkvijo. Zaveza Kristusova s svojo cerkvijo ima svoj viden izraz v kerščanskem zakonu. Zakon je torej po svojem bistvu naprava v nravnost in je po Kristusu zadobil božji blagoslov, kakoršnega mu deržavne postavne ne morejo dati. Da varuje podlago nravnosti, se je cerkev zmirom poganjala za zakonsko svetost, tudi tačas, kedar je govorila do mogočnežev tega sveta, niti pripuščeno, to je cerkev ponavljala v časih velike stiske v 16. stoletji.

Ko so krivi verski prenarejavci v 16. stoletji zakon skrunili, ter mu jemali njegovo svetost in čast, in po tirjatvah mesa in dobička zakon vezali in razvezali, je pa tudi nravno spridenje prikipelo do tega verhunca, kakor ga sedaj vidimo po velicah mestih. Ako želimo, da bo kedaj bolje, moramo tudi želeti, da se zakonu shrani njegov nravni značaj; zveza mora postati nravska, vse kaj večjega, kakor gol pogodba v časni dobiček in hasek.

Ako je pa to resnično, mora pa tudi cerkev imeti popolnoma avtonomijo v tem njenem delokrogu. Ako nam zgodovina priča, kam pridemo z nravnostjo in z blagostanjem ljudstev, ako se cerkev zavira v njenem delokrožji, bi vendar mislili, da ni ga nobenega, kateri bi ne spoznal, da ima cerkev v zakonski zavezi popolnoma samostalno razsodbo. Deržava se vé da ima pravico razsoditi, koliko daleč spada zakonska pogodba pod njeno oblast; in gotovo je za občno nravnost naj bolje, ako greste cerkev in deržava roka v roko.

Ko je tako s kerščanskim zakonom podlaga položena za nravno življenje, je pa zopet vera, katera vpliva na nravnost v zakonu, ona ohrani zakon, da ohrani svoj kerščansko-nravni značaj. Človek se človeka naveliča, leta mladosti zginejo, lepo lice vene kakor cvetica na polji, pridejo skerbí, težave, sitnosti in pomanjkanje, zopet pa pristopi kerščanstvo, katero tolaži in krepcá človeka, ter mu daje moč, da prenaša vse križe in težave. Stanovitna ljubezen brez zatajevanja samega sebe ni mogoča drugej kakor le tam, kjer kraljuje zatajevanje samega sebe v družini, kjer prenašata drug drugega pomanjkljivosti, in delita veselje in žalost. Pobožnost, katera je za vse dobro, varuje človeka s skerbmi in težavami obloženega, da ne pozabi višega namena pri izreji otrok. K blagostanju družine vse to veliko bolj pripomore, kakor vse bogastvo in premoženje. Vse, kar je časnega, mine, mine tudi vsa radost, vse veselje, katero prihaja le iz nravnega človeka; le prava vera v Kristusa ohrani človeka na duhu zdravega in čvrstega.

V družini se izreja človeški rod, in v družini, kjer vlada nravno življenje, izreja se krepostni zarod. Dobra odgoja skerbí za telo in dušo gojenca, in gojitelj to izvršuje, ako se je tega naučil v kerščanstvu, v katoliški cerkvi, katera je nalog dobila, ljudstva odgojevati. Le v tem

smislu naj obdeluje oče njemu izročeni vinograd, naj koplje in sadi in odganja ves škodljiv merčes; v tem smislu naj kerščanska mati ohranjuje sveti ogenj na svojem domačem ognjišču, naj prižiga čisti plamen v srcih svojih otrok, naj vtiskuje mehkim otročjim srcem podobo Kristusovo v serce. Taka mora biti družina, da boče enkrat zboljšalo se socialno življenje; od napačne poti, na katerem se je izgubila, more se odverniti in zopet podati se v kerščanstvo, da zadobi svojo izvirno lepoto, v kateri je vidna slika trojedinosti, in potem je zadobljeno terdno stališče, ne da bi se svet premaknil iz svojih tečajev, marveč, da pride nazaj v pravo kolovozje, v prerojenje človeštva.

Avstrija in Prusija.

(Zgodovinska primera.)

Na mejah mogočne nemške države nahajamo v srednjem veku mejne pokrajine, n. p. na severu Severno pokrajino proti Dancem, na severo-vzhodu Staro pokrajino tastran Labe in in pozneje unstran Labe Novo pokrajino (Neumark-, Churmark-Brandenburg). In ta je podlaga sedanjih prusko-nemški državi.

Na mejah stare Panonije nahajamo že pod Karolingarji vzhodno pokrajino (Ostmark, pozneje Osterich) začetek avstrijske države.

Iz obeh teh pokrajin ste postali v teku stoletij mogočni državi, toda način njih rasti je zelo zelo različen.

Avstrija je država iz držav, v resnici pravna država; države so se zedinile po pravnih pogodbah v državno celoto; avstrijska krona je krona sestavljena iz kron posamesnih kronovin. Prusija je sicer nekaj po pogodbah, toda večjidel z mečem se razširjala, oblast in sila je združila sedanje dežele v prusko-nemško državo; pruska zgodovina se je „per eminentiam“ pisala z mečem in kervijo, in sedaj je berž ko ne dospela na verhunec svoje slave, na kateri jo derži strašna in silna vojna, katera se vedno množuje.

Avstrija je zvezna država, reprezentuje federalizem; Prusija pa je strogo centralizirana; z Avstrijo zmaga federalizem, s Prusijo pa centralizem (strogo ustrojenje po enem kopitu).

Prusija je protestantovska država; odpad od katoličanstva je povzdignil Hohenzollerje najpred v pruske vojvode; tako imenovano prusko kraljestvo, katero se deli v izhodno in zahodno — je bilo vlast nemško-viteškega reda, kateri je s pomočjo nemških krizarjev te deželi vzel pruskim paganom.

Avstrija je pa bila do naj novejših časov z odlikom katoliška država; v tej lastnosti se je v vseh vojskah pokazala, varovala je zahod divjega Turka in vzhod protestantizma prišed od nemškega severo-zahoda.